

Geschiedschrijving als ‘civitas permixta’: reactie op Ankersmit

– Ewald Mackay –

Transparant 20.3 (2009)

Ik wil Ankersmit bedanken voor zijn reactie (in *Transparant* 2008.2) op mijn recensieartikel over zijn boek *De sublieme historische ervaring* (in *Transparant* 2008.1). In een wereld die door gelijkhebbende debatten wordt beheerst – waar je volgens mij nooit iets van leert - is Ankersmits reactie een verademing. Via zijn geschreven woord ontstaat hier een werkelijk gesprek, een gedachtenwisseling. Ik wil hem voor zijn edele woorden zeer bedanken. Zelden heb ik een zo open en empathische gedachtenwisseling over geschiedschrijving gehad. Ankersmit geeft eerlijk aan waar hij staat en wat voor hem de betekenis van dit gesprek is. Voor mij vormen zijn woorden over het christelijk geloof – het is alleen serieus te nemen als het als een absolute, een bijna-noodlot, op de bodem van de ziel leeft – een kieke-gaardiaanse spiegel voor mijn eigen ziel. Het treft mij dat hij de absolute van de woorden van Christus – ‘Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?’ – zo subliem ervaart.

Inhoudelijk treft mij Ankersmits behandeling van twee gestalten van geschiedschrijving in de joods-christelijke traditie: Daniëls “objectieve” of “distantie” visioenen als basis van historische representatie en van Augustinus’ en Boethius’ “subjectieve” of “existentiële” worsteling om de zin der geschiedenis als basis van sublieme historische ervaring. Beide hebben voor Ankersmit hun eigen bestaansrecht en grenzen.

Ik zou hier een gedachte aan willen toevoegen: het visioen van Daniël is sterk verwant aan dat van Johannes op Patmos en aan de visioenen van mystici als Hildegard van Bingen en Hadewijch. In deze visioenen is een merkwaardige mengeling aanwezig van een absolute objectiviteit en van een zeer subjectieve ervaring. Ik heb het gevoel dat die twee zowel in de mystiek als in de geschiedschrijving heel dicht bij elkaar horen: wanneer je werkelijk heel dicht bij je eigen “ik” bent en jezelf kent, kun je dat ook welhaast objectief overstijgen. Dit geschiedt ook vrijwel altijd binnen een context van een harde, brute historische realiteit: Is Daniël als balling aan het hof in zekere zin ook niet een joodse Boethius? Als ik dit goed zie, dan lijkt reeds in Daniëls “representatie” de augustiniaanse “ervaring” op te lichten. Als onderscheiden grootheden vermengen ze zich onontwaarbaar: geschiedschrijving als *civitas permixta*.